

## Posudek oponenta bakalářské práce

Název práce: *O Fausto a Doktor Faust, Pessoa a Goethe.*

*Srovnání pojetí osoby Fausta u dvou autorů*

Autor práce: Václav Haláček, Dis.

Vedoucí práce: doc. dr. Aleš Novák

FHS UK Praha 2022

Posuzovaná práce je pokusem o komplexní a široce pojatou komparativní analýzu dvou významných iterací faustovského archetypu: Goethovy tragédie *Faust* ve finální dvoudílné verzi a Pessoaova díla *Faust – Subjektivní tragédie*. Autor za tímto účelem postupuje nejprve shrnutím geneze faustovského mýtu a milníků literárního zpracování, dále se věnuje biografii J.W. Goethe, ve značném detailu shrnuje obsah obou dílů tragédie; v druhé části postupuje analogicky v případě Pessoa a jeho opusu, navíc se věnuje roli heteronymů v Pessoaově literární autorské strategii. V následující části pak přichází analýza, jíž je rekapitulace či reference interpretačních příspěvků ke čtení těchto děl. Závěr přináší alespoň krátce komparativní perspektivu a pokouší se synteticky na některých motive (především moderní povahy člověka) vykázat specifičnost faustovských figur u obou autorů.

Roli oponenta náleží především kritická úloha. Před tímto krokem však zmíním celkový obraz posuzované práce. Jde o nesporně tematicky, materiálově (z hlediska zdrojů), ale i pracností bakalářský esej, který převyšuje nároky kladené na tento stupeň studia. O tom by neměla být pochybnost a musí to být při hodnocení zohledněno.

Především z hlediska tématu a záměru však výhoda snadno přechází v nevýhodu. Autor svoji práci zasazuje do rámce filosoficko-antropologického, píše: "Osu mé práce bude tedy představovat zejména představení, analýza a komparace faustovského typu lidství" [3] Tato ambice po mém soudu překračuje smysluplné možnosti bakalářské práce. V jaké míře se záměr naplnil, však ještě krátce zhodnotím. V druhém ohledu usiluje práce o tuto „přidanou hodnotu“: "zejména přiblížení problematiky a faktografie, s níž české kulturní povědomí není příliš obeznámeno" [4]. Autor má pravdu, že Pessoa a jeho Faust nejsou v českém prostředí dostatečně profilovanými badatelskými tématy. Tento záměr je myslím legitimní a přiměřený.

Autor čerpá z řady autorů a zdrojů. Výběr je však poněkud náhodný. Domnívám se to především u části analytické, kde volba těch konkrétních interpretací zdůvodněna, ba alespoň reflektována, není. Mohu se ptát, proč se nestává jednou z interpretačních pozic poměrně známá a slavná práce Patočkova („Smysl mýtu o paktu s ďáblem“)? Problém s faustovským tropem je jednoduše ten, že synoptické zpracování takřka není možné a potud je třeba zdůvodnit a jasně určit zužující kritéria výběru.

Podobně bych mohl namítat, že jakkoliv autor usiluje o důkladnost, značná část práce je redundantní. V českém prostředí právě Goethův Faust takto důkladné představení nepotřebuje, postačí starší, ale

kvalitní *Kniha o Faustovi* (Jindřich Pokorný et al., Praha: Mladá fronta 1982). Absence tohoto titulu v literatuře opět vede k otázce výběru zdrojů.

Obecněji se tím dostávám k problému strategie výstavby celé práce: v jakém smyslu jsou všechny kroky integrálně a funkčně nutnými součástmi celku? Jsou kupříkladu krátké životopisy heteronymů nutné? Domnívám se, že práce mohla – měla – být poloviční.

Moje hlavní věcná námitka se týká v práci prosazované a poměrně významně přítomné hypotéze empirického autora. Myslím tím, že se tvrdí, že z hlediska porozumění textu musíme znát autorovy životní okolnosti, čili empirického autora. Jde o stanovisko sice tradiční, ale také mnohými metodologickými směry (zmiňme strukturalismus či fenomenologii) ostře odmítanou perspektivu interpretace literárního díla. Budiž, nechť je tato perspektiva nosná pro posuzovanou práci. Ptám se však, jak rozumět důsledkům této pozice:

O Pessoaovi autor píše "A to platí zejména o jeho životě a díle, což jsou v jeho případě, jak hned uvidíme, de facto synonyma." [27] Zároveň je projevem, ba významnou životní okolností, deklarované autorovo šílenství. Ptám se: je pak dílo jaksi důsledkem patologie, náhody, biologického substrátu? Je dílo pouhým epifenomémem, pouhým vnějším a nepodstatným projevem hlubšího, kauzálního, nevědomého děje? Pochopitelně se ptám, zda se tím neubírá dílu rozměr, který je patrný z pozice čtenářské: jak je možné, že čtu toto dílo nikoliv jako šílené? Nespočívá pak sdělené nikoliv v autorské aberaci, ale naopak v přenositelnosti, srozumitelnosti? Jinak řečeno, je autorovo šílenství důvodem a vysvětlením tvorby? Je jejím niterným obsahem?

Paradoxní je, že autor cituje – právě k tomuto – Friedricha Nietzsche (ostatně oblíbenou obětí tezí o šílenství, syfilis a dalších „vysvětleních“ jeho tvorby): "Zkoumat původ díla přísluší fyziologům a vivisektorům ducha: nikdy však lidem estetickým, artistním!" Zde jsem na vážkách. Jde o ironické gesto a je třeba autorovo lpění na biografii číst reverzně jako sebe-popírání? Myslí autor biografické důvody tvorby vážně? Nebo je snad práce právě psána fyziologem? Je vivisekcí ducha?

Celkově se domnívám, že jakkoliv autor poměrně úspěšně naplnil záměr představení Pessoaova Fausta, druhý, komparativní záměr skončil pouze kompilačním, synkretickým a nejasně rozvrženým rozpačitým dojmem. Můj návrh by zněl: vyškrtnout Goethova Fausta, soustředit se na Pessou.

Další menší problémy uvádím zde:

Věta „Uchopí pak novým způsobem tradiční nihilistickou otázku „Proč je spíše něco než nic?““ [42] platí pouze za předpokladu, že je tradice filosofie počínaje Parmenidem – nihilistická.

Tvrzení, že se u Kanta subjekt stává transcendentním [76], je buďto velice problematické a je třeba pak vyložit, zda se tím míní - značně interpretativní, ale udržitelná - verze "noumenálního" subjektu, nebo jde o „překlep“ (v tomto případě ovšem nikoliv formální) a má jít o subjekt transcendentální.

Nemohu si odpustit pranýřovat formulaci: "Bytostně destruktivní povaha modernity však do plodů jeho úsilí okamžitě nasadila vyhladovělé červy." [104]

Moje hodnocení se tedy snaží zohlednit dva aspekty: mimořádnou obsáhlost, náročnost, tematickou šíři, atp. práce, čili její povahu plnění vyšších nároků než práce bakalářské, a na druhé straně slabou strategičnost, nefunkční či zbytečné dlouhé pasáže, nejasný výběr zdrojů, problematickou perspektivu výkladu a další nedostatky.

Mým řešením je navrhnout práci hodnocení **velmi dobře** a předpokládat, že autor vypořádá vznesené připomínky a v takovém případě s radostí budu souhlasit s hodnocením „výborně“. **Práci doporučuji k obhajobě.**

V Praze 31. srpna 2022

Jakub Marek, Ph.D.